

La Catalugna? Ma tge è quai?

In linguatg per plis pajais iberics

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ Ils 12 e 13 da settember 2012 han las gassetas europeicas puspè rapportà da la Catalugna cun lingias grossas.

«Catalan independence rally» («The Guardian», Londra), «Un million et demi de Catalans réclament l'indépendance» («La Liberté», Friburg, e «Le Courrier», Genevra), «Katalonien in der Not für die Unabhängigkeit» («Frankfurter Allgemeine», FAZ), «Barcelona in piazza per l'indipendenza» («La Repubblica», Roma), «Großdemonstration in Barcelona für Kataloniens Unabhängigkeit» («Die Welt», Berlin), «Barcelonas noudis miljon inimest Kataloonia riiki» («Eesti Päevaleht», Tallinn). Il pled eston «riiki» deriva dal nordic vegl «rik» («stadi»); «estat», il pled catalan correspundent, steva en il motto da la manifestaziun: «Catalunya, nou estat d'Europa». Pertge quai? «Le Monde» dals 13 da settember: «Ils Catalans (...) n'acceptan betg pli ch'ina part impurtanta da las entradas da Catalugna finanziescha la guli-vaziun a favur da las regiuns dischavantagiadas. La regenza catalana (...) calculuscha che lez 'deficit fiscal' muntia a 6 milliardas €, pia 8% dal product regional brut (...). Carme Forcadell, parsura dal moviment 'Assemblea nacional catalana', manegia: 'Nus manain bler a la Spagna e survegnin pauc, ma millis e millis Catalans na pon betg viver cun lur entradas' (...). In participant da la manifestaziun di: 'La Spagna sfundra, nus na lain betg sfundrar cun ella. Nossa economia ha in futur, quella da la Spagna n'ha nagin.'» La «FAZ» dal medem di citescha Artur Mas, primminister da Catalugna: «Quai è il mument da munir la Catalugna cun las structuradas d'in stadi (...). Ella exista dapi tschientaners sco ina naziun cun sia atgna cultura, ses linguatg e sias instituziuns; ella vul guardar vers il futur» (p. 6). Tenor ina retschertga d'opinun da zercladur giavischan 51,1% da la populaziun l'indipendenza.

Unitad e varietad

Quai manegiava gia Enric Prat de la Riba i Sarrà (1870–1917), fundatur ed emprim president da la Catalugna autonoma, promotur da l'actuala coinea catalana elavurada da Pompeu Fabra i Poch (1868–1948). In lexicon da geopolitica scriva: «Per ils auturs da geografias nazionalas spagnolas è la Catalugna ina regiun situada en la part nordost da la Spagna (...) e che giuada oz ina vasta autonomia. Bliers Catalans perencunter na considereschan betg la Catalugna sco ina 'regiun', ina sutdivisiun da Spagna, mabain

Pompeu Fabra (1868–1948), creator da la coinea catalana. MAD

ina 'naziun'; i distinguan tranter la naziun spagnola, che tenor els na cumpiglia betg la Catalugna, ed il stadi spagnol che la cumpiglia. La Catalugna è stada antruras in dals emprims stadis da la Peninsula iberica, (...) sco er ina da las emprimas parts industrialisadas da la peninsula; anc adina è'la, ensem cun Madrid, la regiun la pli dinamica da Spagna (...). L'existenza d'ina burgaisia capavla e versada declera il svilup dal moviment per l'autonomia a l'entschatta dal 20avel tschientaner» (1). La Catalugna (32 114 km², 7 565 603 olmas) è mo la part principala da l'intschess dal linguatg catalan; quest cumpiglia, sper la Catalugna per propi, differents pajais bullads d'agens svilups istorics. Lezza varietad vegn resguardada da l'Universitad da Turitg, durant il semester d'atun 2012 che cumenza gist quests dis, e da quella da Constanza, durant il semester d'enviern 2012–2013 che cumenza ils 15 d'october. A Constanza studegia er ina giuventegna svizra relevanta, cunzunt grazia a la cooperaziun cun la Scuola auta pedagogica da la citad limitrofa da Kreuzlingen/TG. A domaduas universitads docescha Anton-Simó Massó i Alegret (Kreuzlingen). Sia prelecziun da Constanza, mintga glindesdi da las 13.30 a las 15.00, davart «aspects socials e culturals dal mund catalan, (...) porscha ina survista dal passà e dal preschent dals pajais catalans en Spagna (Catalugna, Balearas, València e parts d'Aragón), Andorra, Frantscha (Rosselló) ed Italia (L'Alguer/Alghero en Sardegna) (...). Questa prelecziun po era vegnir messa a quint en il sectur spezial 'Etnografia franzosa e taliana' (...). Ella sa drizza a studentas e students da romanistica e linguistica, d'istorgia, da giurisprudenza e scienza administrativa.» L'enconuschientscha dal «mund catalan» n'è pia betg mo interdisciplinara, mabain perfin internaziunala.

Il «País Valencià»

Er a l'Universitad da Turitg accentuescha Massó l'unitad e la varietad da lingua e cultura catalana. Ses curs d'introduziun, la mesemna da las 12.15 a las 13.45, preschenta «l'atgnadad dal catalan, surtut areguard la morfologia, cumpareglià cun tschels linguatgs neolatins, cunzunt il spagnol.» En il curs superieur da catalan, la mesemna da las 10.15 a las 12.00, leg'ins il roman istoric «Sense la terra promessa» dal scriptur e linguist Enric Valor i Vives (1911–2000), emprim tom da la trilogia «Cicle de Cassana» davart ils onns 1916–1939 en il pajais da València. Il num da Vives, schlatta matterna da Valor, fa endament l'umanist e filosof da València Joan Lluís Vives i March (1492–1540) che scriveva per latin. Il reginam da València (1238–1707)

è stà in dals stadis da la curuna d'Aragón, ertads 1516 da Carl da Habsburg (1500–1558); cun l'ir dal temp è la populaziun catalana dal reginam sa disada da numnar «valencià» ses linguatg, tant pli ch'el vegniva e vegn anc adina discurri da la maioritad da la populaziun. 1932 han instituziuns culturals da l'anterieur reginam adattà las «normes ortogràfiques» da Pompeu Fabra als dialects catalans da l'intschess «valencià». Massó: «Enric Valor ha derasà la refurma ortogràfica da l'entschatta enna, collavurà cun il lexicolog e dialectolog Joan Coromines [1905–1997] areguard l'intschess sid da València, rimnà paraulas dal pajais perfin en la praschun [dal dictatur Franco], elavurà grammaticas e dicziunaris per la scola, promovì la pressa politica avant e suenter la guerra civila, scrit raquints e romans realistics ed autobiografics. Ins di che ses bestseller saja stà ses cudesch da verbs.» L'anterieur reginam, schlargià cun strivlas da lingua spagnola, furma oz la «Comunitat valenciana» (23 255 km², 4 874 811 olmas dal 2007) cun dus linguatgs uffizials, ma la Partida populara dominescha la regenza regiunala e promova cunzunt il spagnol. A València è naschi 1951 l'architect Santiago Calatrava i Valls; el ha studegià a la SPF da Turitg e bajegià bliers edifizis en Svizra, sco la scola chantunala da Wohlen/AG, la staziun da Stadelhofen a Turitg, ina part da quella da Lucerna, la centrala d'alarm e duas fermadas da bus (Bohl e St. Fiden) a S. Gagl euv. «El ha bajegià en plis pajais europeics, sco la staziun dal TGV a Lyon (1989–1994), la punt da l'Alamillo a Sevilla (1991), il Museum da la scienza a València (1996–2000), la punt dal flum Ter a Ripoll (Catalugna, 1991) euv.» (2). Da 2009 è la remartgabla staziun TGV da Liège-Guillemins (Vallonia). Calatrava scriva: «Il betun ha num 'formigó' en mia lingua materna, il 'valencià'. Quai munta insatge ch'ins po furmar (...). Sch'ins lavura il betun cun fantasia, pon ins eriger bels bajetgs (...). I na vul betg mo enconuschientschas tecnicas, mabain er enclertg per il potenzial intern d'expressiun poetica dal material» (3). Gea, in poet dal betun – pertge betg?

1. Yves Lacoste (ed.), *Dictionnaire de géopolitique*. Paris (Flammarion, ISBN 2-08-035101-X) 1993, p. 384, chavazzin «Catalogne».
2. *Petita Enciclopèdia Catalana. Segunda ediziun actualisada*. Barcelona (Enciclopèdia catalana, ISBN 978-84-412-1774-4) 2008, p. 321, chavazzin «Calatrava i Valls, Santiago».
3. En: Anthony Tischhauser e Stanislaus von Moos (ed.), *Calatrava – public buildings*. Basilea, Boston, Berlin (Birkhäuser, ISBN 3-7643-5627-8) 1998, prefaziun.